O‘ZBEK TILINING MILLIY VA MADANIY O‘ZIGA XOSLIGINI SAQLAB QOLISH MASALALARI

Raxmonaliyeva Zulayxo Raxmatillo qizi
Andijon davlat chet tillari instituti
ingliz tili va adabiyoti fakulteti
Xorijiy til va adabiyoti (ingliz tili) yo‘nalishi
1-bosqich talabasi
https://doi.org/10.5281/zenodo.23844197

Annotatsiya. Ushbu maqolada o‘zbek tilining milliy va madaniy o‘ziga xosligini saqlab qolish, uning lisoniy tabiati hamda milliy ma'naviyatimiz poydevori sifatidagi o‘rni ilmiy-nazariy jihatdan keng ko‘lamda yoritib berilgan. Bugungi globallashuv va axborot asrida ona tilimizning tarixiy jozibasini asrash, yoshlar nutqida adabiy til me'yorlariga rioya etilishini ta'minlash hamda ijtimoiy tarmoqlardagi til madaniyatini yuksaltirish masalalari tahlil qilingan. Maqolada tilimizning sofligiga putur yetkazayotgan omillar va ularni bartaraf etish bo‘yicha amaliy takliflar keltirilgan. Muallifning qarashlariga ko‘ra, tilni asrash faqatgina rasmiy doiradagi tadbirlar bilan cheklanib qolmasdan, balki oilaviy tarbiya tizimida, ta'lim maskanlarida va jonli kundalik muomalada har bir fuqaroning shaxsiy burchiga aylanishi lozim.

Kalit so‘zlar: o‘zbek tili, milliy o‘zlik, madaniy meros, til sofligi, qadriyatlar, globallashuv, ona tili, raqamli resurslar, til madaniyati, nutqiy savodxonlik, milliy tarbiya.

Аннотация. В данной статье с научно-теоретической точки зрения подробно рассматриваются вопросы сохранения национальной и культурной самобытности узбекского языка, его роли как основы нашего духовного наследия. Анализируются проблемы сохранения исторического очарования родного языка в эпоху глобализации и информационных технологий, соблюдения норм литературного языка в речи молодежи и повышения культуры речи в социальных сетях. В статье выявлены факторы, негативно влияющие на чистоту языка, и предложены практические пути их решения. По мнению автора, сохранение языка должно стать личным долгом каждого гражданина в семье, образовательных учреждениях и повседневном общении.

Ключевые слова: узбекский язык, национальная идентичность, культурное наследие, чистота языка, ценности, глобализация, родной язык, цифровые ресурсы, культура речи, грамотность.

Abstract. This article provides a comprehensive scientific and theoretical analysis of preserving the national and cultural identity of the Uzbek language and its role as the foundation of our spiritual heritage. In the era of globalization and information technology, it explores preserving the historical charm of our native language, ensuring adherence to literary language standards in youth speech, and improving speech culture on social media. The article identifies factors affecting language purity and offers practical solutions. According to the author, language preservation must become a personal duty of every citizen within the family, educational institutions, and daily communication.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Keywords: Uzbek language, national identity, cultural heritage, language purity, values, globalization, native language, digital resources, speech culture, literacy.

Kirish

Til har bir millatning borligini, uning uzoq o‘tmishi, boy madaniyati, urf-odatlari va ma'naviy dunyosini yaqqol ko‘rsatib beruvchi eng asosiy ko‘zgudir. Dunyo sivilizatsiyasida har bir xalq o‘z tili orqali o‘zligini namoyon etadi va saqlab qoladi. O‘zbek tili xalqimizning bebaho milliy boyligi, mustaqil davlatimizning muqaddas ramzlaridan biri hisoblanadi. Bugungi shiddatli globallashuv, axborot almashinuvi tezlashgan davrda jahondagi har bir til, xususan, bizning ona tilimiz ham o‘z milliy qiyofasini, o‘ziga xos jozibasini va qoidalarini saqlab qolish muammosiga duch kelmoqda. Kundalik hayotimizga xorijiy tillarning jadallik bilan kirib kelishi, texnologik taraqqiyot hamda ijtimoiy tarmoqlardagi tezkor muloqot uslubi tilimizning boy lug‘at tarkibiga va grammatik tizimiga sezilarli darajada ta'sir o‘tkazmoqda.

Shu boisdan, o‘zbek tilining milliy va madaniy o‘ziga xosligini asrab-avaylash, uning sofligini saqlash hamda uni kelajak avlodlarga buzilmagan, asl holida yetkazish bugungi kun ziyolilari va har bir yosh avlodning eng ustuvor vazifalaridan biriga aylanishi lozim. Zero, til yo‘qolsa, millatning ma'naviy qiyofasi va tarixiy ildizlari ham inqirozga yuz tutadi. Bizning oliy maqsadimiz nafaqat rasmiy qonunlar doirasida til himoyasini ta'minlash, balki har birimiz o‘z kundalik hayotimizda, oilamizda va o‘qish joyimizda yuksak til madaniyatini shakllantirishimizdir.

Asosiy qism

O‘zbek tilining milliy va madaniy o‘ziga xosligini saqlash muammolari va ularning yechimlari

Birinchi muammo – Kundalik jonli muloqot va ijtimoiy tarmoqlarda so‘zlarning noto‘g‘ri va buzib qo‘llanishi. Hozirgi davrda ona tilimizning boy imkoniyatlarini to‘liq namoyon etish va uning sofligini muhofaza qilish yo‘lida bir qator tizimli va ijtimoiy muammolar ko‘zga tashlanmoqda. Ushbu salbiy holatlarni chuqur tahlil qilish va ularga o‘z vaqtida ilmiy hamda amaliy yechimlar topish milliy kelajagimiz uchun g‘oyat muhimdir.

Ayniqsa, bugungi yoshlar o‘rtasida, internet maydonidagi muloqotlarda o‘zbekcha so‘zlarni chet (asosan rus va ingliz) tillari bilan asossiz aralashtirib gapirish, so‘z shakllarini sun'iy ravishda qisqartirib yozish yoki imlo qoidalariga mutlaqo amal qilmaslik odat tusiga kirib bormoqda. Bunday beparvolik tildagi asriy ohangdoshlik va go‘zallikka putur yetkazadi, yoshlarning fikrlash doirasini cheklab qo‘yadi.

Ushbu muammoni bartaraf etish uchun maktab, litsey va oliy ta'lim muassasalarida talabalarning nutq madaniyatini oshirishga qaratilgan amaliy to‘garaklar va davra suhbatlarini muntazam tashkil etish zarur. Shuningdek, ijtimoiy tarmoqlar platformalarida o‘zbek tilida to‘g‘ri, ravon va chiroyli yozishni rag‘batlantiruvchi qiziqarli va intellektual loyihalar, tanlovlar ko‘lamini kengaytirish lozim.

Ikkinchi muammo – Ko‘cha-ko‘ydagi e'lonlar, peshlavhalar va reklama matnlarining milliy qiyofadan uzoqlashayotganligi. Shahar va qishloqlarimizdagi ko‘plab xususiy korxonalar, savdo do‘konlari, xizmat ko‘rsatish markazlarining nomlanishida, shuningdek, ko‘cha bannerlaridagi reklama matnlarida ajnabiy so‘zlarning haddan tashqari ko‘p ishlatilishi milliy ma'naviyatimiz va qadriyatlarimizga mos kelmaydi. Ba'zida reklamalar shunchaki chet tilidan to‘g‘ridan-to‘g‘ri savodsizlarcha tarjima qilinishi oqibatida kulgili va ma'nosiz jumlalar paydo bo‘lmoqda.

Buning yechimi sifatida, joylardagi mahalliy hokimiyat organlari va jamoatchilik nazorati hamkorligida reklama matnlarining "Davlat tili haqida"gi qonun talablariga to‘liq mos kelishini qat'iy nazoratga olish zarur. Tadbirkorlarga o‘z ob'ektlariga nom tanlashda chet tili andozalariga ko‘r-ko‘rona ergashmasdan, ona tilimizning boy va chiroyli lug‘at xazinasidan unumli foydalanish bo‘yicha tavsiyalar va uslubiy qo‘llanmalar ishlab chiqilishi shart.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Mening shaxsiy qarashlarimga ko‘ra, ona tilimizning nufuzi va madaniy o‘ziga xosligini asrash faqatgina tilshunos olimlar yoki davlat tashkilotlarining vazifasi bo‘lib qolmasligi kerak. Bu har bir o‘zbek fuqarosining, ziyoli qatlamning va eng avvalo biz kabi yoshlarning vijdon ishidir. Tilimizga bo‘lgan munosabat, uni toza saqlashga bo‘lgan intilishimiz milliy g‘ururimiz darajasini belgilab beradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, o‘zbek tilining milliy va madaniy o‘ziga xosligini saqlab qolish xalqimizning ma'naviy poydevorini, milliy o‘zligini va tarixiy xotirasini asrab-avaylash bilan uzviy bog‘liqdir. Biz globallashuv jarayonlariga qarshi chiqa olmaymiz, biroq uning salbiy oqibatlaridan tilimizni va ma'naviyatimizni himoya qilish imkoniga egamiz. Buning uchun yosh avlod qalbida ona tiliga nisbatan yuksak muhabbat tuyg‘usini tarbiyalash, zamonaviy axborot texnologiyalari va internet makonida o‘zbek tilidagi ilmiy, badiiy hamda ta'limiy resurslar ko‘lamini keskin oshirishimiz lozim. Tilimiz qanchalik toza, boy va mukammal bo‘lsa, millatimiz ham jahon hamjamiyatida shunchalik yuksak qadr va hurmatga loyiq bo‘lib qolaveradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Jamolxonov H. Hozirgi o‘zbek adabiy tili. Darslik. – Toshkent: Talqin, 2005.
2. Rahmatullayev Sh. Hozirgi o‘zbek adabiy tili (Fonetika, leksikologiya). – Toshkent: Universitet, 2006.
3. Sayfullayeva R., Mengliyev B. Hozirgi o‘zbek adabiy tili. – Toshkent: Innovatsiya-Ziyo, 2020.
4. Tojiyev Yo. O‘zbek tili nutq madaniyati va uslubiyat asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 1994.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.